

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON RÄÄKKYLÄN OSASTON PERUSTAMINEN JA TOIMINTA

MLL on vuonna 1920 Kenraali Carl Gustaf Mannerheimin ja hänen siskonsa Sophia Mannerheimin aloitteesta perustettu lasten terveyttä ja hyvinvointia edistävä paikallisten alueyhdistysten liitto. Sen ansioksi voidaan laskea mm. kattavan neuvolajärjestelmän rakentaminen Suomeen, jonka ylläpito sitten siirtyi kunnallisen äitiys- ja lastenneuvolalain myötä kunnille.

Talvisodan aikana ja jatkosodan alkaessa MLL järjesti avustuksia sotakummien kautta sotaorpolapsille. Osaltaan liitto järjesti myös sotalasten siirtoja Ruotsiin ja Tanskaan.

Ruotsi-Suomen välinen kummikuntaliike syntyi Mannerheimin Lastensuojeluliiton aloitteesta vuonna 1942. Avustustoiminnan pääpaino oli vuosina 1942-1953. Edelleen MLL toimii aktiivisesti monilla eri alueilla lasten asioiden edistämiseksi.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisosasto perustettiin Rääkkylään tammikuun 1. päivänä pidetyssä kokouksessa vuonna 1928. Kuitenkin jo seuraavana vuonna 1929 vuosikokouksessa todettiin, että osaston pysyttäminen toiminnassa näyttää Rääkkylässä vielä tällä kertaa asian innostuksen ja työvoiman puutteessa aivan mahdottomalta. Osasto päätettiin lakkauttaa ja ilmoittaa siitä keskusliitolle.

Vuonna 1935 on osaston toiminta käynnistetty uudelleen. Syyskuun 15 päivänä pidetyssä kokouksessa on ollut läsnä tohtori A.A. Lyytinen Pyhäselästä selostamassa lastensuojelutyön tärkeyttä ja innostanut rääkkyläläisiä toimintaan. Kokouksessa valitaan johtokunta ja päätetään jäsenmaksuista. Johtokuntaan valitaan puheenjohtajaksi kirkkoherra Lauri Halttunen, varapuheenjohtajaksi kunnanlääkäri Ilmari Kohonen ja jäseniksi rouva Inge Hirvonen Varpasalosta, rouva Hilka Kohonen, rouva Meeta Halttunen, rouva Hellin Karjalainen, rouva Hilda Riikonen, maanviljelijä Heikki Rouvinen ja rouva Taimi Rahkonen.

Vuodelta 1935 laaditusta vuosikertomuksesta selviää, että toiminta on ollut osaston uudelleen käynnistämisestä huolimatta vähäistä. Vain viisi ompelukerhoa on pidetty, joilla on valmistettu kaksi vauvan kapalokoria, jotka on luovutettu kättilöille. Henkilöjäseniä osastossa on ollut 23 sekä järjestöjäsenenä Martat ja Lotta Svärd Rääkkylän osasto.

Vuosina 1936-37 toiminta on myös ollut vähäistä. Tohtori Lyytinen on ollut toukokuussa 1937 pidetyssä osaston johtokunnan kokouksessa jälleen innostamassa rääkkyläläisiä toimintaan. Hän on esittänyt, että osasto ryhtyisi järjestämään uimaopetuskursseja ja valistustilaisuuksia yleisölle MLL:n toiminnasta ja tavoitteista.

Vuosina 1938-41 osastolla ei näytä olleen yhtään kokousta. Vuonna 1942 on ollut vuosikokous helmikuun 11 päivänä, mutta toiminta on ollut edelleen vähäistä.

Kummikuntatoiminnan alkaessa vuonna 1943 osaston toiminta vilkastuu ratkaisevasti, koska koko toiminta tuli paikallisosaston toiminnaksi. Rääkkylä sai Ruotsin Taalaanmaalta kummikunnakseen Rättvikin kunnan. Osasto sai ilmoituksen kummikunnastaan keskusjärjestön kirjeellä 1.10.1943, jossa ilmoitettiin, että 13.9.1943 Rättvikin kunnassa on perustettu ”Rääkkylä-komitten i Rättvik”.

Kummikuntaliikkeen alkaessa vuonna 1943 osaston johtokunnan puheenjohtajana oli maisteri, maanviljelijä, Eero Kankaanrinta, varapuheenjohtajana maanviljelijä Uno Lehvonen ja jäsenenä, maanviljelijä Eljas Hirvonen, rouva Katri Riikonen, rouva Hilikka Kohonen ja sairaanhoitaja Saimi Musikka. Hilikka Kohonen toimi osaston sihteerinä. Lisäksi osastolle oli valittu sotakummivaliokunta, johon puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi kuuluivat Eljas Hirvonen ja Saimi Musikka sekä johtokunnan ulkopuolelta pastori Lennart Vapaavuori.

MLL:n paikallisosastojen aktiivinen kummikuntatoiminta alkoi jo ennen oman kummikunnan saamista, sillä vuoden 1943 alussa MLL:n keskusliitto pyysi kaikilta paikallisosastoiltaan pitäjäkuvauksia ja työsuunnitelmia, joiden tuli auttaa kummikuntaliikkeen johtoa Ruotsissa sekä Suomessa valitsemaan sopivat ottokunnat ruotsalaisille kunnille. Uskottiin, että kun kunnat olisivat mahdollisimman samanlaisia maantieteelliseltä sijainniltaan, elinkeinorakenteeltaan ja väestöltään, yhteistyöstä tulisi kiinteää ja pitkäkestoinen.

Kokouksessaan 18.9.1943 osaston johtokunta hyväksyi Ruotsiin lähetettäväksi pitäjäkuvauksen ja työsuunnitelman, mitä mahdollisesti saatavilla kummikunta avustuksilla pyrittäisiin kunnassamme aikaansaamaan.

Työsuunnitelman tavoitteet olivat:

1. Jokaiselle koululle koetetaan järjestää koulukeittola.
2. Huolehditaan siitä, että lasten vaatetus on riittävä ja tarkoituksenmukainen.
3. Pyritään siihen, että koululääkärin toiminta aloitetaan kunnassa.
4. Päätetään julistaa haettavaksi terveys- ja kouluhoitajattaren paikat, mikäli kunta siihen suostuu.
5. Varhaisnuorison fyysisen kasvatuksen kehittämiseksi järjestetään uimakursseja ja hiihtokilpailuja.
6. Edistetään maatalouskerhotoimintaa.
7. Edistetään nuorten talkotoimintaa.
8. Toimitaan sotaorpojen hyväksi sotakummitoiminnan merkeissä.
9. Esitetään kunnanvaltuustolle, että kuntaan saataisiin äitiysneuvola.

Kummikunnassa Rättvikissä aloitettiin Rääkkylään lähetettävien rahavarojen ja tavara-avustusten hankintatoiminta vuoden 1943 lopulla. Rääkkylän osaston

tilinpidosta selviää, että vuonna 1943 kummikunta-avustuksina lähetettiin rahaa 11.640 markkaa ja 1944 128.040 markkaa. Näin Rääkkylän osasto pystyi jo 1944 aloittamaan tavoitteitaan, joita se oli kummikunnalle esittänyt.

Osasto osallistui kunnan kätilöiden ja terveystöiden palkkauskustannuksiin. Kuntaan oli palkattu lain määräämät kaksi kätilöä ja terveystöitä. Kätilön virkaa hoitivat Mandi Riihelä ja Irja Penttinen, terveystöiden virkoja Hanna Taavitsainen ja Hanna Tossavainen. Kunnassa oli myös kaksi äitiysneuvolaa, toinen kirkolla ja toinen Rasivaarassa. MLL:n osasto hankki SPR:n kautta ylläpitämille neuvoloille sekä kätilöille ja terveystöiden kalustoa ja välineitä.

MLL:n osasto palkkaa 1945 ensimmäisen kodinhoitajan. Kodinhoitajana on Irja Lipsanen. 1946 osastolla on jo kaksi kodinhoitajaa, Hilja Asikainen ja Helmi Härkönen. Kahden kodinhoitajan palkkaaminen jatkuu aina vuoden 1950 loppuun saakka. Vuoden 1951 alusta lukien MLL:n kodinhoitajat siirtyvät kunnan palkkaukseen. Osasto osallistuu senkin jälkeen kodinhoitajien palkkauskustannuksiin siltä osin jota kunnan valtiolta saama korvaus ei kata. Kodinhoitajina noina vuosina ovat toimineet Helmi Turunen, Terttu Hyttinen ja Aune Sokura.

Ruotsista näyttää tulleen tavaralahetyksiä jo ennen kummikuntatoimintaa. Tavaralahjoitukset ovat olleet pääasiassa lasten vaatteita ja kenkiä, mutta myös ruokatarvikkeita, vehnä jauhoja, herneitä ja margariinia. Tarvikkeet oli tarkoitettu jaettavaksi sotaorpo perheille. Tavara-avustukset jakoi sotakummivaliokunta huoltolautakunnan osoittamiin perheisiin.

Kummikunnastakin jo vuoden 1943 lopussa on tullut kouluille tarkoitettuja tavaralahetyksiä, joissa on ollut vehnä jauhoja, herneitä, margariinia, makaroneja, saippuaa ja karamellejakin.

Rättvikistä kävi vuonna 1944 lähetystö, johon kuuluivat kirkkoherra, lääninrovasti Samuel Gabrielsson, tehtaan isännöitsijä Olaf Larsolle ja opettaja Martin Samuelsson. He kaikki kuuluivat Rättvikissä valittuun tukikomiteaan. Rovasti Gabrielsson vastasi Rättvikin ja Rääkkylän välisestä kirjeenvaihdosta. Sotakummitoimikunnan ruotsinkielen taitoinen jäsen pastori Vapaavuori hoiti Rääkkylässä kirjeenvaihtoa kummikunnan kanssa.

Työsuunnitelmansa mukaisesti ensimmäiset uimakurssit järjestettiin kesällä 1945, alkaen heinäkuun 23 päivänä Vänskän salmen rannassa. Osaston asiakirjat kertovat, että uimakurssille osallistuivat mm. Paavo ja Pekka Halttunen, Osmo ja Tuovi Hirvonen, Teppo Luukkonen, Lauri Vänskä, Esko Rouvinen, Ensio Luostarinen, Aatu Pakarinen, Mikko Makkonen ja Tuure A. Korhonen. Uimakursseista tulee sitten jokavuotinen tapahtuma.

Suomen Punaisen Ristin piiri perustettiin toukokuussa 1945. SPR:lle ja MML:n

osastoille muodostui kiinteä yhteistyö. SPR lähetti avustustavaroita usean vuoden aikana osaston jaettavaksi. Amerikan Punainen Risti lähetti Suomeen avustustavaraa. Ne tulivat Rääkkylään SPR:n kautta. Rääkkylä sai mm. koululaispaketteja, jotka sisälsivät opetuksessa ja terveydenhoidossa tarvittavia esineitä ja aineita koululaisille jaettavaksi. SPR:n kautta MLL:n osastot saivat uimaopettajia ja neuvolakalusteita ja-laitteita.

Rääkkylän osasto alkoi vuonna 1945 järjestää lastenjuhlia ja vuonna 1946 rippikoululaisille iltakursseja terveydenhoidosta. Näistäkin tuli perinne moneksi vuodeksi. Esimerkiksi vuoden 1947 lastenjuhlat pidettiin Rasivaaran Nuorisoseuran talossa. Myös juhlia ja niiden yhteydessä arpajaisia järjestettiin seurojen taloilla eri puolilla pitäjää varojen hankkimiseksi. Arpajaisvoittoina oli kummikunnasta lähetettyjä tavaroita.

Tavaralähetyksiä Rättvikistä vuosina 1943-1949 oli tullut varsin paljon, erityisesti vaatteita ja kenkiä. Sotakummitoimikunta oli jakanut niitä huoltolautakunnan esittämiin perheisiin. Niitä on myös myyty varojen hankkimiseksi osaston toimintaa varten. Lahjoitustavaroiden myyntiin oli tullut saada kansanhuollolta lupa aina Helsingistä saakka.

Osaston johtokunta on kokouksessaan 24.2.1947 päättänyt, että Rättvikistä tulleita vaatetavaroita myydään seuraavasti:

- 11.3. Niemisen Linnalla
- 12.3. Rasivaaran Nuorisoseuran talossa
- 13.3. Saarien Seurojentalossa
- 14.3. Heinonniemellä
- 15. 3. Kirkonkylässä Seurojentalossa/Pirttikalliassa

Vuonna 1947 saapui Rättvikistä vauvanvaatteiden lähetys. Johtokunta päätti, että uudet vaatteet myydään kirkonkylän ja Rasivaaran neuvolan välityksellä odottaville äideille. Käytetyt vauvanvaatteet jaettiin seurakunnan diakonian välityksellä.

Syksyllä 1947 Rääkkylän osastolle tuli tavaralähetykset sekä Suomen Punaiselta Ristiltä että Rättvikistä. SPR:n tavarat jaettiin ja Rättvikin tavarat myytiin.

Jouluksi 1948 Rättvikistä lähetettiin karamelleja. Päätettiin, että paremmat karamellit myydään Rääkkylän Kauppa Oy:n välityksellä. Myyntihinta 400 mk/kg. ”Pönttökaramellit” jaettiin kouluille. Seurakunta sai karamelleja pyhäkoululaisille jaettavaksi. Johtokunta päätti, että Rättvikiin lähetetään lasten kiitoskirje. Kiitoskirjeen mukana lähetettiin valokuvia Rääkkylästä.

Osaston johtokunta päätti vuonna 1948, että kudotaan rääkkyläläinen tākänä, joka annetaan lahjana Rättvikiin.

14. - 21.3.1948 vietettiin Rättvik-viikkoa, johon kutsuttiin kummikunnasta vieraita. Viikon tilaisuuksia oli järjestämässä seuraavia tahoja: Martat, urheiluseurat, nuorisoseurat, opettajayhdistys, kunta, seurakunta ja maamiesseurat. Rättvikistä olivat viikolla vieraina Ingrid ja Clen Åkerlund ja rouvat Reeta Löfren ja Brita Hausdotter-Wecmäster. Heille luovutettiin tänä Rättvikiin vietäväksi. Vieraat toivat tullessaan monenlaista tavaraa. Nämä tavarat päätettiin käyttää järjestettävien arpajaisten palkintoina.

Vuonna 1948 alettiin järjestää poikien kesäleirejä yhdessä seurakunnan kanssa. Vastaava leiritoiminta tytöille alkoi seuraavana kesänä. Kesäleireistä tuli sitten jatkuva tapahtuma lapsille.

Vuonna 1948 valittiin MLL:n kyläasiamiehet. Näin tehostettiin osaston toimintaa. Eri kylille valittiin ”Amerikan kummilapset”. Kylille valittiin tukihenkilöt, jotka huolehtivat Amerikasta tulleitten vaatteiden ompelun lapsille sopivaksi. Kylille perustettiin myös ompeluseuroja.

Kokouksessaan 29.4.1948 osaston johtokunta päätti, että tutkitaan kesälasten vaihtoa Rääkkylän ja kummikunnan välillä. Osaston asiakirjat eivät kerro, toteutuiko tämä suunnitelma.

Kirkkokuoro (29 henkilöä) teki kesäkuussa 1948 matkan Rättvikiin. Osasto antoi matkaa varten 50.000 markan avustuksen. Kuoro haki matka-avustusta kunnaltakin, mutta kunta ei antanut.

Osasto päätti myöntää Rääkkylästä kotoisin olevien oppikoululaisten hammashoitokustannuksiin avustusta 20-25%.

Osasto alkoi avustaa rääkkyläläisten nuorten ammattikouluopintoja. Annikki Kinnunen sai avustusta Pielisjärven kristillisessä kansanopistossa opiskelua varten.

Terveystalon rakentaminen.

Äitiysneuvolan saaminen Rääkkylään sisältyi siihen työohjelmaan, joka laadittiin 1943 ja lähetettiin keskusjärjestölle Ruotsiin lähetettäväksi. Keskusjärjestön kirjeestä 1.10.1943, jolla osastolle ilmoitettiin Rääkkylän saamasta kummikunnasta, Rättvikistä, selviää, että rovasti Gabrielsson on tiedustellut, miten osasto on aikonut järjestää äitiysneuvolan perustamisen Rääkkylään.

Näyttää siltä, että aluksi on suunniteltu äitiysneuvolan tilojen hankkimista osaston toimesta. Kokouksessa 14.5.1946 on päätetty, että kummikuntarahoilla ostettaisiin toimitilat osastolle. Ilmeisesti hanke ei edennyt. Osaston kokouksessa 21.2.1947 on päätetty esittää kunnalle, että kunta ryhtyisi toimenpiteisiin terveystalon

rakentamiseksi. Rakennustyön rahoittamiseksi käytettäisiin kummikuntavaroja, joita on tarkoitusta varten talletettu Rääkkylän Säästöpankkiin.

Kunnanvaltuusto päättää terveystalon rakentamisesta kokouksessaan 12.11.1947. Kunnan päätettyä rakentaa terveystalo tehtävä siirtyy pois MML:n osastolta. Rakennustyöt valmistuvat 1951. Rakennuskustannukset olivat valtuuston 25.8.1951 hyväksymän rakennustilin mukaan, 4.393.617 markkaa. Kummikuntavaroja rakennustyöhön käytettiin 500.000 markkaa, joka on 11,38 % rakennuskustannuksista.

MLL:n Rääkkylän osaston historian kirjoitus perustuu Pohjois-Karjalan maakunta-arkistossa säilytettävänä oleviin pöytäkirjoihin ja muihin asiakirjoihin. Olisin kirjoittanut historiaa pitemmällekin, mutta osaston arkistoa 1950-luvulta ja siitä eteenpäin ei ole löytynyt. Jos arkisto on jonkun hallussa, tuokoon kunnantalolle järjestöjen arkistoon sijoitettavaksi.

Ilkka Simanainen

Maaliskuussa 2013, viimeistelty toukokuussa 2016

Lähteet:

- Pohjois-karjalan maakunta-arkistossa säilytettävät MLL:n Rääkkylän osaston pöytäkirjat ja muut asiakirjat.
- Rääkkylässä järjestöjen arkistossa säilytettävät MML:n osaston tilikirjat
- Kunnanvaltuuston ja kunnallislautakunnan pöytäkirjat